

Επίκαιρα

Θέματα Συνταγματικού Δικαίου

Υπεύθυνος ύλης: Ξενοφών Κοντιάδης

Ιούνιος 2014, Τεύχος 36

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τα πρόσφατα δημοψηφίσματα στην Ελβετία για την αναθεώρηση του Συντάγματος»
Thomas Fleiner
- «Το δημοψηφισματικό απόπημα»
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η καταστρατήγηση του Συντάγματος»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Για μια 'εντοπισμένη' και ειλικρινή αναθεώρηση»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αναπάντητα ερωτήματα»
Γιώργος Σωτηρέλης

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Protecting victims' rights in the EU; the theory and practice of diversity of treatment during the criminal trial

Εκδηλώσεις

- Ο κορυφαίος συνταγματολόγος Mark Tushnet (Harvard) στην Αθήνα
- Όγδοο Διεθνές Συνέδριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «Βιοηθική. Ευρωπαϊκό και Διεθνές Δίκαιο», 5-6.6.14

Τα πρόσφατα δημοψηφίσματα στην Ελβετία για την αναθεώρηση του Συντάγματος

Thomas Fleiner, Ομ. Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου, Πανεπιστήμιο του Fribourg

Στις 18 Μαΐου οι Ελβετοί ψηφοφόροι και τα καντόνια κλήθηκαν να αποφασίσουν επί τριών λαϊκών πρωτοβουλιών και υιοθέτησαν τις δύο από αυτές, ενώ απέρριψαν την τρίτη. Την ίδια ημέρα οι ψηφοφόροι έπρεπε να αποφασίσουν για την παραγγελία 22 μαχητικών αεροσκαφών Gripen, τα οποία η Ελβετία σκόπευε να αγοράσει από τη Σουηδία με κόστος πάνω από τρία δισ. φράγκα. Ο Ελβετός νομοθέτης είχε ψηφίσει νόμο, με τον οποίο συστάθηκε ταμείο για να επιδοτηθεί η αγορά αυτή. Ορισμένοι πολίτες ζήτησαν να τεθεί σε δημοψήφισμα ο νόμος αυτός και, πράγματι, το 53% των ψηφοφόρων τάχθηκαν υπέρ της απόρριψής του. Η απόφαση στην ουσία αφορούσε τον συγκεκριμένο τύπο αεροπλάνου και όχι την παραβίαση της συνταγματικής αρχής της ελβετικής ουδετερότητας. Πρέπει να σημειωθεί ότι τα γαλλόφωνα καντόνια απέρριψαν ομόφωνα την αγορά των αεροσκαφών. Τα καντόνια αυτά παραδοσιακά ψήφιζαν υπέρ της διεθνούς συνεργασίας της Ελβετίας και πολύ συχνά ήταν επιφυλακτικά ως προς την έγκριση υψηλών στρατιωτικών δαπανών. Η έδρα του Διεθνούς Ερυθρού Σταυρού βρίσκεται άλλωστε στη Γενεύη.

Οι υπόλοιπες αποφάσεις αφορούσαν συνταγματικά ζητήματα. Οι ψηφοφόροι και ομόφωνα τα καντόνια υιοθέτησαν με συντριπτική πλειοψηφία 88% μια νέα συνταγματική διάταξη, που εγγυάται την παροχή πρωτοβάθμιας φροντίδας υγείας. Σύμφωνα με την τροποποίηση αυτή του Συντάγματος, η συνομοσπονδία και τα καντόνια έχουν την υποχρέωση να παρέχουν υψηλής ποιότητας βασικές παροχές υγείας, προσβάσιμες σε όλους. Η συνομοσπονδία πρέπει να υιοθετήσει νόμους που να εγγυώνται την ιατρική εκπαίδευση και να εξασφαλίζουν επαρκείς αμοιβές για τους οικογενειακούς ιατρούς. Η πρωτοβουλία αυτή προήλθε από τους οικογενειακούς ιατρούς και, σύμφωνα με τη συνταγματικά προβλεπόμενη διαδικασία, το ομοσπονδιακό συμβούλιο υπέβαλε μια αντιπρόταση στα δύο σώματα της Βουλής, η οποία και

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τα πρόσφατα δημοψηφίσματα στην Ελβετία για την αναθεώρηση του Συντάγματος»
Thomas Fleiner
- «Το δημοψηφισματικό απόπημα»,
Ξενοφών Κοντιιάδης
- «Η καταστρατήγηση του Συντάγματος»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Για μian 'εντοπισμένη' και ειλικρινή αναθεώρηση»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αναπάντητα ερωτήματα»
Γιώργος Σωτηρέλης

υιοθετήθηκε. Κατόπιν αυτού οι οικογενειακοί ιατροί παραιτήθηκαν από την πρωτοβουλία τους και έτσι οι ψηφοφόροι κλήθηκαν να εγκρίνουν μόνο την πρόταση για αναθεώρηση του Συντάγματος.

Η δεύτερη λαϊκή πρωτοβουλία για αναθεώρηση του Συντάγματος, την οποία ενέκρινε το 63% των ψηφοφόρων και το σύνολο των καντονιών, αφορά την προστασία των ανηλίκων από πρόσωπα που έχουν καταδικαστεί για παιδοφιλία. Σύμφωνα με το νέο άρθρο 123c του Ελβετικού Συντάγματος, όσοι έχουν καταδικαστεί για προσβολή της σεξουαλικής ακεραιότητας ανηλίκων χάνουν ισοβίως το δικαίωμα να αναπτύσσουν οποιαδήποτε επαγγελματική ή εθελοντική δραστηριότητα που να αφορά ανηλίκους. Κανείς δεν προέβαλε αντίρρηση στην υιοθέτηση της ρύθμισης αυτής. Όμως, η νέα αυτή συνταγματική διάταξη απαγορεύει στον ποινικό δικαστή να επανεξετάσει την ενοχή των καταδικασθέντων. Εδώ τίθεται ένα ερώτημα σχετικά με το άρθρο 5 παρ. 3 του Συντάγματος, που καθιερώνει την αρχή της αναλογικότητας, καθώς στις περιπτώσεις εγκλημάτων παιδοφιλίας ο δικαστής δεν μπορεί πλέον να κρίνει με βάση την αναλογικότητα. Η απόφαση αυτή του ελβετικού λαού φαίνεται να συμβαδίζει με την αντίληψη ότι η τιμωρία αποτελεί την καλύτερη εγγύηση για την ασφάλεια της κοινωνίας.

Τέλος, με πλειοψηφία 76.3% και ομοφωνία των καντονιών απορρίφθηκε η τελευταία λαϊκή πρωτοβουλία, την οποία είχαν προωθήσει τα συνδικάτα και αποσκοπούσε στη συνταγματική κατοχύρωση κατώτατου μηνιαίου μισθού 4.000 ελβετικών φράγκων και ωριαίας αποζημίωσης 22 ελβετικών φράγκων. 21 από τα 28 κράτη-μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης έχουν ήδη υιοθετήσει την πρόβλεψη του κατώτατου μισθού. Όμως, σε αντίθεση με τις άλλες χώρες, η πρόταση αυτή των συνδικάτων θεωρήθηκε υπερβολική. Πολλοί οικονομολόγοι έπεισαν τους ψηφοφόρους ότι η υιοθέτηση της γενικής εγγύησης ενός υψηλού μισθού θα έθετε σε κίνδυνο την ελβετική οικονομία και θα διακινδύνευε θέσεις εργασίας. Ένα από τα βασικά επιχειρήματα που έπεισαν τους ψηφοφόρους ήταν ο ρόλος των κοινωνικών εταίρων στην ελβετική έννομη τάξη, σύμφωνα με τον οποίο οι κοινωνικοί εταίροι και όχι το κράτος οφείλουν να καθορίζουν τον κατώτατο μισθό, μέσω γενικών συλλογικών συμβάσεων εργασίας.

(επιλογή-μετάφραση: Αλκμήνη Φωτιάδου)

<http://constitutional-change.com, 19/5/14>

Το δημοψηφισματικό απόπημα

Ξενοφών Κοντιιάδης, Καθηγητής Δημοσίου Δικαίου, Σχολή Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών Πανεπιστημίου Πελοποννήσου, Πρόεδρος του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου

www.cecl.gr
Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τα πρόσφατα δημοψηφίσματα στην Ελβετία για την αναθεώρηση του Συντάγματος»
Thomas Fleiner
- «Το δημοψηφισματικό ατόπημα»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η καταστρατήγηση του Συντάγματος»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Για μian 'εντοπισμένη' και ειλικρινή αναθεώρηση»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αναπάντητα ερωτήματα»
Γιώργος Σωτηρέλης

Η ηγεσία του ΣΥΡΙΖΑ έθεσε ένα προεκλογικό δίλημμα, που αποκαλύπτει την πρόθεση όχι μόνο να υποβαθμιστούν τα κρίσιμα ζητήματα για το μέλλον της ενωμένης Ευρώπης, αλλά και να ανατραπούν οι συνταγματικοί κανόνες διεξαγωγής της πολιτικής αντιπαράθεσης. Συναρτώντας το αποτέλεσμα των ευρωεκλογών με μια δημοψηφισματικού τύπου επιδοκιμασία ή αποδοκιμασία της κυβέρνησης, κατ' αρχάς αποπροσανατολίζονται οι Έλληνες ψηφοφόροι από τις εναλλακτικές επιλογές για τις αλλαγές που πρέπει να πραγματοποιηθούν στους θεσμούς και στις πολιτικές της ΕΕ, ενώ το βάρος πέφτει σε έναν εσωστρεφή διάλογο.

Αναδεικνύεται, μάλιστα, ακόμη περισσότερο πόσο αποπροσανατολιστικά λειτουργεί αυτό το δημοψηφισματικό δίλημμα, εάν ληφθεί υπόψη ότι για πρώτη φορά οι ευρωεκλογές πραγματοποιούνται στη χώρα μας με το σύστημα του σταυρού προτίμησης. Οι ψηφοφόροι καλούνται να εκλέξουν εκείνους που θα τους εκπροσωπήσουν στο Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο συχνά με προσωπικά κριτήρια ήθους και αξίας, δεδομένου ότι ο αναβαθμισμένος πλέον ρόλος του Ευρωκοινοβουλίου προϋποθέτει ευρωβουλευτές «αυξημένων προσόντων». Κατά συνέπεια, η πρόθεση ψήφου φάνηκε σε έρευνες κοινής γνώμης να κατευθύνεται σε σημαντικό βαθμό με γνώμονα όχι μόνο τα κόμματα αλλά και τα πρόσωπα. Όμως, μετατρέποντας τις ευρωεκλογές σε «δημοψήφισμα» για το μέλλον της κυβέρνησης αντί για το μέλλον της Ευρώπης, η ελευθερία επιλογής προσώπων και προγραμμάτων κατ' ουσίαν υποβαθμίζεται.

Το δεύτερο ατόπημα αφορά την καταστρατήγηση της συνταγματικής πρόβλεψης για διεξαγωγή βουλευτικών εκλογών ανά τετραετία, που αποσκοπεί σε κυβερνητική σταθερότητα και κοινοβουλευτική ομαλότητα. Είναι συνεπώς ανιστόρητο και επικίνδυνο οι ευρωεκλογές να χαρακτηρίζονται ως οιονεί δημοψήφισμα για την κυβέρνηση, που αναδείχθηκε επώδυνα μετά τις δίδυμες βουλευτικές εκλογές πριν από δυο χρόνια.

Είναι κρίσιμο να γίνουν σεβαστές αφενός η αυτοτέλεια και η ιστορική σημασία των ευρωεκλογών της ερχόμενης Κυριακής και, αφετέρου, οι συνταγματικοί κανόνες για τη διάρκεια της βουλευτικής περιόδου, την ανάδειξη της κυβέρνησης και τους όρους παύσης της. Τα δημοψηφισματικού τύπου διλήμματα αποτελούν βάνουσο και ανιστόρητο μικροκομματικό παίγνιο, που δεν προοιωνίζεται τίποτα θετικό για τη λειτουργία του πολιτικού συστήματος.

πηγή: Εφημερίδα «ΕΘΝΟΣ», 20/5/2014

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τα πρόσφατα δημοψηφίσματα στην Ελβετία για την αναθεώρηση του Συντάγματος»
Thomas Fleiner
- «Το δημοψηφισματικό απόπημα»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η καταστρατήγηση του Συντάγματος»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Για μian 'εντοπισμένη' και ειλικρινή αναθεώρηση»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αναπάντητα ερωτήματα»
Γιώργος Σωτηρέλης

Η καταστρατήγηση του Συντάγματος

Κώστας Χρυσόγονος, Καθηγητής Νομικής Αριστετελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης

Μέσα στον εκλογικό ορυμαγδό των τελευταίων ημερών πέρασε σχεδόν απαρατήρητη από την κοινή γνώμη η δημοσίευση δύο καίριων αποφάσεων του Συμβουλίου της Επικρατείας (1764 και 1766/2014), με τις οποίες κρίθηκε σύμφωνη με το Σύνταγμα η πολιτική επιστράτευση απεργών και ειδικότερα τόσο των εκπαιδευτικών της Μέσης Εκπαίδευσης όσο και των εργαζομένων στο Μετρό.

Οι αποφάσεις αυτές, με την ευφάνταστη αιτιολογία ότι οι συγκεκριμένες απεργίες έθεταν σε κίνδυνο τη... δημόσια υγεία (!), αποτελούν ένα νέο σταθμό στην ολέθρια πορεία προς την καταστρατήγηση του Συντάγματος. Είχε προηγηθεί σειρά εξίσου προκλητικών και νομικά ανέρειστων αποφάσεων του ίδιου δικαστηρίου, που θεώρησαν ότι δεν αντίκεινται στο Σύνταγμα το «κούρεμα» των ομολογιούχων-φυσικών προσώπων με το PSI του 2012 (ήδη αρκετά από τα θύματα έχουν αυτοκτονήσει), το «χαράτσι» στα ακίνητα και πολλά άλλα.

Είναι εμφανές ότι όπως είχε συμβεί και στα πέτρινα χρόνια της μεταξικής δικτατορίας (1936-1941) και του εμφυλιοπολεμικού παρασυντάγματος (1944-1967), το ανώτατο διοικητικό δικαστήριο δεν θέλει ή δεν μπορεί να υπερασπιστεί το θεμελιώδη νόμο της χώρας απέναντι σε κυβερνήσεις οι οποίες τον καταπατούν συστηματικά και προσχεδιασμένα. Τα υπόλοιπα δικαστήρια δεν έχουν την ίδια προνομιακή θέση με το Συμβούλιο της Επικρατείας μέσα στο πλαίσιο της κατανομής των δικαιοδοσιών και συνεπώς, ακόμη και αν αποδειχτούν τολμηρότερα από αυτό στην άσκηση του ελέγχου της συνταγματικότητας των μνημονιακών νόμων (όπως πράγματι συμβαίνει με αρκετά Πρωτοδικεία), δεν είναι αντικειμενικά σε θέση να διασφαλίσουν την τήρηση του Συντάγματος.

Η μνημονιακή συγκυβέρνηση μένει έτσι ασύδοτη στο καταστροφικό για τη συνταγματική νομιμότητα έργο της και μόνη ελπίδα για την προάσπιση της τελευταίας είναι η ανατροπή των συσχετισμών των πολιτικών δυνάμεων μέσα από τις εκλογικές διαδικασίες. Ως τότε το Σύνταγμα θεωρητικά ισχύει, αλλά πρακτικά δεν εφαρμόζεται, τουλάχιστον ως προς εκείνες τις διατάξεις του που αφορούν τα κρίσιμα ζητήματα της ζωής των ανθρώπων μέσα στη μνημονιακή λαίλαπα.

Κάτω από τέτοιες προϋποθέσεις εξάλλου είναι εκτός τόπου και χρόνου η συζήτηση για αναθεώρηση του Συντάγματος, την οποία επιχείρησε να ανοίξει προεκλογικά ο «πρόεδρος» (κατ' ουσία αιρετός μονάρχης) της «Νέας Δημοκρατίας». Οι προεκλογικές περίοδοι ούτως ή άλλως δεν προσφέρονται για ευρύτερες συναινέσεις, όπως αυτές που απαιτούνται κατά το άρθρο 110 του

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τα πρόσφατα δημοψηφίσματα στην Ελβετία για την αναθεώρηση του Συντάγματος»
Thomas Fleiner
- «Το δημοψηφισματικό απόπημα»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η καταστρατήγηση του Συντάγματος»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Για μian ‘εντοπισμένη’ και ειλικρινή αναθεώρηση»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αναπάντητα ερωτήματα»
Γιώργος Σωτηρέλης

Συντάγματος, για να επιτευχθεί η αναθεώρησή του. Πολύ περισσότερο όμως καταδεικνύει έλλειψη θεσμικής σοβαρότητας η ανακοίνωση προσωπικά από τον πρωθυπουργό μιας δέσμης τριάντα (!) ιδεών για αναθεώρηση, διατυπωμένων ως επί το πλείστον με χαρακτηριστικά αόριστο τρόπο, αντί για υποβολή σχετικής πρότασης στη Βουλή με τις υπογραφές τουλάχιστον 50 βουλευτών, όπως προβλέπει η παραπάνω συνταγματική διάταξη. Σε κάθε περίπτωση το ζητούμενο σήμερα για την πολιτεία μας δεν είναι η αναθεώρηση του Συντάγματος, αλλά η τήρησή του. Και περαιτέρω το ζητούμενο για τη χώρα και την κοινωνία μας είναι η ανατροπή του καθεστώτος της μνημονιακής υποτέλειας και η χάραξη ενός δικού μας δρόμου, που θα οδηγεί στην παραγωγική ανασυγκρότηση και όχι στη βίαιη πτωχοποίηση. Το πρώτο βήμα μπορεί να γίνει την Κυριακή 25 Μαΐου 2014.

πηγή: Εφημερίδα «Κυριακάτικη Ελευθεροτυπία» 25/5/2014

Για μian ‘εντοπισμένη’ και ειλικρινή αναθεώρηση

Νίκος Αλιβιζάτος, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου Πανεπιστημίου Αθηνών

Πιστός σε μια παλιά συνήθεια της συνταγματικής μας ιστορίας, ο πρωθυπουργός δεν αρκέσθηκε την περασμένη Τετάρτη στην αναγγελία μιας ακόμη συνταγματικής αναθεώρησης. Εν χορδαίς και οργάνοις, μίλησε για το «νέο Σύνταγμα» που έχει τάχα ανάγκη η χώρα, αφού το ισχύον, όπως είπε, «έκλεισε τον κύκλο του».

Ευτυχώς, οι 30 προτάσεις που εν συνεχεία παρουσίασε (πλην μιας, της τελευταίας, που ενδίδει σε παλιά φαντάσματα του κ. Σαμαρά) δεν επιβεβαιώνουν τη νεφελώδη αυτή εξαγγελία: προσεκτικά διατυπωμένες οι περισσότερες, δεν αγνοούν το δημοκρατικό κεκτημένο της Μεταπολίτευσης, που με τόση απρονοησία ορισμένοι λοιδορούν. Θα μπορούσαν ως εκ τούτου να αποτελέσουν τη βάση για έναν ανοιχτό διάλογο, ώστε η επόμενη συνταγματική αναθεώρηση να ανταποκρίνεται σε πραγματικές ανάγκες και όχι σε ιδεολογήματα.

Αναφέρομαι, πρωτίστως, στα τρία μείζονα ζητήματα, για τα οποία η ιδέα της αναθεώρησης έχει ωριμάσει: ποινική ευθύνη των υπουργών, βουλευτική ασυλία και κατ’ ουσίαν αχρήστευση των ανεξάρτητων αρχών, μέσω της ατυχούς ρύθμισης του ισχύοντος Συντάγματος που απαιτεί ομοφωνία ή πλειοψηφία των 4/5 ενός οργάνου της Βουλής –της Διάσκεψης των Προέδρων– για την ανάδειξη των μελών τους. Για τα ζητήματα αυτά, όλα τα κόμματα του δημοκρατικού τόξου συμφωνούν ότι το Σύνταγμα πρέπει να αλλάξει. Και θα ήταν κρίμα εάν λόγοι σκοπιμότητας ή διαφωνίες για τα δευτερεύοντα απέτρεπαν τη συμπόρευσή τους.

Στην ίδια κατηγορία, αν και με λιγότερο πλατιά συναίνεση, εντάσσονται μερικά ακόμη ζητήματα, όπως για παράδειγμα το ασυμβίβαστο υπουργού και βουλευτή, η μείωση του αριθμού των

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τα πρόσφατα δημοψηφίσματα στην Ελβετία για την αναθεώρηση του Συντάγματος»
Thomas Fleiner
- «Το δημοψηφισματικό απόπημα»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η καταστρατήγηση του Συντάγματος»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Για μian 'εντοπισμένη' και ειλικρινή αναθεώρηση»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αναπάντητα ερωτήματα»
Γιώργος Σωτηρέλης

βουλευτών, η διαφάνεια και χρηματοδότηση της πολιτικής, η ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων και η βελτίωση του δικαστικού ελέγχου της ανάθεσης των μεγάλων δημόσιων έργων και προμηθειών. Αν και για τα ζητήματα αυτά, όπως ορθά επισήμανε εκ μέρους της ΔΗΜΑΡ ο κ. Αντ. Μανιτάκης, θα μπορούσαν ήδη από σήμερα να γίνουν σημαντικά βήματα με απλούς νόμους, η απαλλαγή του Συντάγματος από διατάξεις που θα μπορούσαν πιθανόν να παρακωλύσουν τις όποιες μεταρρυθμίσεις θα ήταν θετική.

Απεναντίας, ερωτήματα θέτουν ορισμένες άλλες προτάσεις του κ. Σαμαρά, μεταξύ των οποίων πιο προβληματικές θα θεωρούσα, πρώτον, την απευθείας εκλογή του Προέδρου της Δημοκρατίας από τον λαό, δεύτερον, τη λαϊκή πρωτοβουλία για διεξαγωγή δημοψηφίσματος και, τρίτον, την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου.

Για μεν την πρώτη, ακόμη και αν οι αρμοδιότητες του Προέδρου παρέμεναν καθαρά ρυθμιστικές, πολύ φοβούμαι ότι η εκλογή του από τον λαό θα δημιουργούσε στην κορυφή του κράτους έναν δεύτερο πόλο εξουσίας, που μόνον δεινά θα επισώρευε. Διότι σε μια χώρα με μακρά παράδοση συγκρούσεων αρχηγού του κράτους και πρωθυπουργού, θα ήταν δύσκολο να υπάρξει ξαφνικά συναίνεση και συνεργασία. Ο Πρόεδρος της Δημοκρατίας, ακόμη και με τις περιορισμένες αρμοδιότητες που το ισχύον Σύνταγμα του αναθέτει, αν εκλεγόταν με καθολική ψηφοφορία, δεν θα ήταν ένα απλό αντίβαρο στον σημερινό πρωθυπουργοκεντρισμό, αλλά μια εν δυνάμει απειλή κατά της κυβέρνησης. Αν μάλιστα λάβει κανείς υπόψη ότι, όπως όλα δείχνουν, θα χρειασθεί να περάσουν πολλά χρόνια προτού κάποιο κόμμα είναι σε θέση να διεκδικήσει και πάλι αυτοδυναμία στη Βουλή, θα αντιληφθεί ότι, προς το παρόν τουλάχιστον, δεν είναι τα αντίβαρα αυτά που μας λείπουν, αλλά οι σοβαροί μηχανισμοί ελέγχου και λογοδοσίας.

Όσο για το δημοψήφισμα με λαϊκή πρωτοβουλία, ισοδυναμεί με τη δημιουργία ενός νέου «παίκτη αρνησικυρίας» –για να θυμηθώ την έννοια που καθιέρωσε ο Γ. Τσεμπελής– επιρρεπούς όχι μόνο σε ευγενείς ιδέες, αλλά και σε άκρως λαϊκιστικά συνθήματα. Για του λόγου το αληθές, δεν χρειάζεται να ανατρέξει κανείς στην άφρονα συλλογή υπογραφών του μακαριστού Χριστόδουλου για τις ταυτότητες· αρκεί να αναλογισθεί τι θα γινόταν τα τελευταία χρόνια αν, ύστερα από κάθε Μνημόνιο, η αντιπολίτευση, ασκώντας ένα δικαίωμα που θα της αναγνώριζε το Σύνταγμα, κατόρθωνε να συγκεντρώσει τον προβλεπόμενο αριθμό υπογραφών για τη διεξαγωγή ισάριθμων δημοψηφισμάτων. Και τούτο όχι για το αν είμαστε υπέρ ή κατά της παραμονής της χώρας στο ευρώ ή στην Ε.Ε. (κάτι που κατά τη γνώμη μου θα ήταν θεμιτό), αλλά για το αν επιθυμούμε ή όχι τη συνέχιση της υποδούλωσής μας από τους δανειστές μας και την τρόικα (κάτι προφανώς αθέμιτο). Όπως πρώτοι δίδαξαν στη Γαλλία οι δύο

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τα πρόσφατα δημοψηφίσματα στην Ελβετία για την αναθεώρηση του Συντάγματος»
Thomas Fleiner
- «Το δημοψηφισματικό ατόπημα»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η καταστρατήγηση του Συντάγματος»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Για μian 'εντοπισμένη' και ειλικρινή αναθεώρηση»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αναπάντητα ερωτήματα»
Γιώργος Σωτηρέλης

Ναπολέοντες τον 19ο αιώνα, το δημοψήφισμα, απλουστεύοντας περίπλοκα ζητήματα που σπάνια μπορούν να απαντηθούν με ένα ναι ή με ένα όχι, είναι ο προθάλαμος του πιο ανεύθυνου λαϊκισμού. Ας το έχει κατά νου ο κ. Σαμαράς, ειδικά σήμερα.

Τέλος, για την ίδρυση Συνταγματικού Δικαστηρίου, ήθελα απλώς να υπενθυμίσω ότι την είχαν προτείνει και το ΠΑΣΟΚ (ακριβέστερα: ο κ. Ευ. Βενιζέλος) το 2001 και η Ν.Δ. το 2008. Οι σχετικές πρωτοβουλίες δεν ευοδώθηκαν τότε, διότι ορθά είχε θεωρηθεί ότι απέβλεπαν στην αποδυνάμωση του Συμβουλίου της Επικρατείας, δηλαδή του πιο ανεξάρτητου δικαστηρίου που διαθέτει σήμερα η χώρα, το οποίο στην πράξη λειτουργεί ως Συνταγματικό Δικαστήριο. Αν τον κ. Σαμαρά απασχολεί η ταχεία εκδίκαση των συνταγματικών διαφορών, θα τον προέτρεπα να επιδιώξει την αναβάθμιση του Συμβουλίου και τον εξορθολογισμό της λειτουργίας του, παρά τον παραμερισμό του. Δεν πετάει κανείς στον κάλαθο των αχρήστων έναν καλό θεσμό, χάριν ενός νέου ο οποίος, στο βασίλειο της κομματοκρατίας, θα χρειαζόταν τουλάχιστον 1-2 γενιές ανεπηρεάστων νομικών για να δώσει επαρκή δείγματα ανεξαρτησίας.

Δίχως άλλο, η έξοδος της χώρας από την κρίση μπορεί να γίνει και χωρίς να αναθεωρηθεί το Σύνταγμα. Εν τούτοις, μια «εντοπισμένη» αναθεώρηση, που θα απέβλεπε στη λύση πραγματικών προβλημάτων και όχι στη δημιουργία εντυπώσεων, ασφαλώς θα βοηθούσε. Από την άποψη αυτή, έχουν άδικο όσοι εκ των προτέρων μέμφονται τον κ. Σαμαρά για «συνταγματικό λαϊκισμό». Αρκεί βέβαια και αυτός να πείσει ότι είναι ρεαλιστής και ότι επιδιώκει τον ειλικρινή διάλογο, χωρίς τις ιδεοληψίες που παλαιότερα τον κατέτρυχαν.

πηγή: Εφημερίδα «Καθημερινή της Κυριακής» 11/5/2014

Αναπάντητα ερωτήματα

Γιώργος Σωτηρέλης, Καθηγητής Συνταγματικού Δικαίου Πανεπιστημίου Αθηνών

Η πρόσφατη πρωτοβουλία της Νέας Δημοκρατίας για την αναθεώρηση του Συντάγματος φαίνεται δυστυχώς να είναι μία ακόμη χαμένη ευκαιρία ουσιαστικού διαλόγου για τα προβλήματα που συνδέονται με τη μεταρρύθμιση του πολιτικού και διοικητικού μας συστήματος. Πράγματι, η πρωτοβουλία αυτή ακολουθεί την πεπατημένη, εντασόμενη σε έναν φθινό προεκλογικό εντυπωσιασμό, με αποτέλεσμα να αδικεί κάποιες ενδιαφέρουσες προτάσεις (αρκετές από τις οποίες έχουν διατυπωθεί εδώ και πολλά χρόνια σε αυτήν την εφημερίδα και από τον γράφοντα, με πλέον πρόσφατες –και ήδη υιοθετούμενες εν πολλοίς– αυτές της 3.3.2013, μαζί με τον Αλέκο Παπαδόπουλο) αλλά και να εμφανίζεται με ένα σημαντικότατο έλλειμμα σοβαρότητας και θεσμικής αξιοπιστίας. Αυτό δε, με τη σειρά του, αποτρέπει

www.cecl.gr

Επικοινωνία: centre@cecl.gr

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τα πρόσφατα δημοψηφίσματα στην Ελβετία για την αναθεώρηση του Συντάγματος»
Thomas Fleiner
- «Το δημοψηφισματικό απόπημα»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η καταστρατήγηση του Συντάγματος»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Για μian ‘εντοπισμένη’ και ειλικρινή αναθεώρηση»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αναπάντητα ερωτήματα»
Γιώργος Σωτηρέλης

απαραίτητες συναινέσεις και συγκλίσεις, πολλώ δε μάλλον όταν είναι δεδομένη η επιφυλακτικότητα που έχουν –και πρέπει να έχουν– τα υπόλοιπα κόμματα, λόγω του προβληματικού και συχνά τραυματικού δείγματος γραφής που έχει κατά καιρούς δώσει η Νέα Δημοκρατία απέναντι στο Σύνταγμα (εν όψει και των περιθωρίων που αφήνει η αναθεωρητική διαδικασία για απρόβλεπτες ή και επικίνδυνες, λόγω της δυσμενούς ευρωπαϊκής συγκυρίας, αλλαγές συνταγματικών διατάξεων, με μια περιστασιακή πλειοψηφία 151 βουλευτών). Ας δούμε όμως τα πράγματα πιο συγκεκριμένα:

Ο Πρωθυπουργός όφειλε εν πρώτοις μια στοιχειώδη αυτοκριτική, αφενός μεν για τη στάση του κόμματός του στις προηγούμενες αναθεωρήσεις (δηλαδή στην άτολμη και άχρωμη του 2001, με την οποία χάθηκε η ευκαιρία έγκαιρων και ρηξικέλευθων θεσμικών τομών, αλλά και στην κολοβή, του 2008, με την οποία σπαταλήθηκαν 5 ολόκληρα χρόνια για να τροποποιηθεί, επί της ουσίας, μόνο το επαγγελματικό ασυμβίβαστο των βουλευτών...), αφετέρου δε, και πολύ σπουδαιότερο, για τις επανειλημμένες πρόσφατες παραβιάσεις σημαντικών συνταγματικών διατάξεων, που στιγματίσαν κατά τρόπο διόλου τιμητικό για την κυβέρνηση την εποχή των «μνημονίων», οδηγώντας σε έναν ιδιότυπο «συνταγματικό μιθριδατισμό».

Επίσης ο Πρωθυπουργός έχει αφήσει αναπάντητα ορισμένα κρίσιμα ερωτήματα:

Γιατί, ενώ υποτίθεται ότι θεωρεί τόσο σοβαρή αυτή την πρωτοβουλία, δεν τη δρομολόγησε από τον προηγούμενο Απρίλιο, οπότε έληξε η προβλεπόμενη πενταετία, διακινδυνεύοντας πλέον το να μην ολοκληρωθεί η πρώτη φάση της αναθεώρησης λόγω ενδεχόμενης πρόωρης διάλυσης της Βουλής;

Γιατί δεν προώθησε –ή δεν προωθεί έστω και τώρα κατά προτεραιότητα– τις αναγκαίες αλλαγές που δεν χρειάζονται συνταγματική αναθεώρηση, ώστε να δείξει ότι πράγματι έχει μεταρρυθμιστική ατζέντα και δεν αρκείται σε προεκλογικούς πομφόλυγες;

Δεν αναφέρομαι βέβαια σε ανώδυνα μέτρα, όπως ο περιορισμός του αριθμού των βουλευτών, που δείχνει προσχώρηση στον διάχυτο λαϊκισμό, περιορίζει την αντιπροσώπευση νησιωτικών και ορεινών περιοχών και επιτείνει το αντιπολιτικό και αντικοινοβουλευτικό κλίμα που καλλιεργείται –εκούσια ή ακούσια– από διάφορες πλευρές, χωρίς μάλιστα ουσιαστικό αντίκρισμα (να σημειωθεί ότι η Βουλή της Σουηδίας, μιας χώρας με ίδιο περίπου πληθυσμό με την Ελλάδα, έχει 380 βουλευτές, με αποζημίωση περίπου την ίδια αλλά με συνολικό κόστος πολύ μικρότερο, λόγω των περιορισμένων υπόλοιπων εξόδων τους...).

Το κρίσιμο ερώτημα είναι γιατί δεν προχωρούν αμέσως, προκειμένου να γίνουν πειστικές οι σχετικές μεγαλύτερες εξαγγελίες αλλά και να ανατραπεί το κλίμα της πόλωσης,

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Άρθρα

- «Τα πρόσφατα δημοψηφίσματα στην Ελβετία για την αναθεώρηση του Συντάγματος»
Thomas Fleiner
- «Το δημοψηφισματικό απόπημα»,
Ξενοφών Κοντιάδης
- «Η καταστροφή του Συντάγματος»
Κώστας Χρυσόγονος
- «Για μian 'εντοπισμένη' και ειλικρινή αναθεώρηση»
Νίκος Αλιβιζάτος
- «Αναπάντητα ερωτήματα»
Γιώργος Σωτηρέλης

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Protecting victims' rights in the EU; the theory and practice of diversity of treatment during the criminal trial

ορισμένες μείζονες νομοθετικές αλλαγές - που έχουν ήδη προταθεί άλλωστε από πολλές πλευρές -, όπως:

A. Η τροποποίηση του συστήματος χρηματοδότησης των κομμάτων, με έμφαση πάντως στις εγγυήσεις διαφάνειας και ελέγχου και όχι στην κατάργηση της κρατικής χρηματοδότησης, που οδηγεί στη «δημοκρατία» των πάσης φύσεως - και σκοπιμότητας - χορηγών...

B. Η αλλαγή του εκλογικού νόμου, που είναι ταυτόχρονα αντισυνταγματικός, αντιδημοκρατικός και άδικος, αφού αντιμετωπίζει δυσμενώς τους συνασπισμούς σε σχέση με τα μεμονωμένα κόμματα, δίνει το εκλογικό μπόνους χωρίς κανένα κριτήριο και καταργεί κάθε έννοια αναλογικής εκπροσώπησης σε ορισμένες περιφέρειες (ιδίως στις τετραεδρικές).

Γ. Η ριζική αναρρύθμιση του ραδιοτηλεοπτικού τοπίου, με τη θεσμοθέτηση διαφανών, εγγυημένων και αυστηρών διαδικασιών αδειοδότησης και ελέγχου, τόσο για την παραχώρηση των νέων - ψηφιακών- συχνοτήτων (που είναι, θυμίζουμε, δημόσια περιουσία) όσο και για την επιβολή, από ένα πλήρως αναμορφωμένο Εθνικό Συμβούλιο Ραδιοτηλεόρασης, των αρχών της ισότητας, της αντικειμενικότητας και της ποιότητας, που προβλέπονται μεν από το Σύνταγμα αλλά εφαρμόζονται ολοένα και λιγότερο, στη σημερινή καταθλιπτική πραγματικότητα της σκανδαλώδους μεροληψίας υπέρ του Πρωθυπουργού (καθώς και των νυν αλλά και των εν δυνάμει εταίρων του...), που θυμίζει τις χειρότερες εποχές του «μπερλουσκονισμού»...

πηγή: Εφημερίδα «Βήμα της Κυριακής», 11/5/2014

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- *Protecting victims' rights in the EU; the theory and practice of diversity of treatment during the criminal trial*

Ολοκληρώθηκε με επιτυχία το επιστημονικό πρόγραμμα της Ευρωπαϊκής Επιτροπής «Προστασία των δικαιωμάτων των θυμάτων στην ΕΕ: θεωρία και πρακτική της διαφοροποίησης στην αντιμετώπιση κατά τη διάρκεια της ποινικής δίκης», που υλοποίησε το Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου –

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Προγράμματα

- Protecting victims' rights in the EU; the theory and practice of diversity of treatment during the criminal trial

Ίδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου, σε συνεργασία με το Institute for Advanced Legal Studies του Πανεπιστημίου του Λονδίνου.

Αντικείμενο του έργου ήταν να μελετήσει, μέσω της συγκριτικής μεθόδου, το συγκεκριμένο θεσμικό πλαίσιο που ισχύει στα κράτη μέλη ως προς τα ζητήματα που εξετάζονται στην Οδηγία για τη θέσπιση ελάχιστων προδιαγραφών σχετικά με τα δικαιώματα, την υποστήριξη και την προστασία θυμάτων εγκληματικών πράξεων [Οδηγία 2012/29/EU του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 25ης Οκτωβρίου 2012, όπως αυτή αντικατέστησε την Απόφαση Πλαίσιο 2001/220/JHA του Συμβουλίου], πώς αυτό εφαρμόζεται στην πράξη, καθώς και να διατυπώσει προτάσεις πολιτικής για τη βελτίωση της εφαρμογής της Οδηγίας.

Το έργο υλοποιήθηκε από ομάδα 27 εθνικών ανταποκριτών, που κάλυψαν το σύνολο των κρατών μελών της Ευρωπαϊκής Ένωσης, εκτός της Κροατίας της οποίας η ένταξη δεν είχε ολοκληρωθεί κατά την έναρξη του έργου, καθώς και από ακαδημαϊκή ομάδα πέντε διακεκριμένων εμπειρογνομόνων στον τομέα του δημοσίου και του ποινικού δικαίου.

Σχεδιάστηκαν συγκεκριμένα μεθοδολογικά εργαλεία για την εκπόνηση της έρευνας, καταρτίστηκαν 27 εθνικές μελέτες και τέλος εκπονήθηκε συγκριτική έκθεση με συγκεκριμένες προτάσεις πολιτικής για την αποτελεσματική εφαρμογή της Οδηγίας, όπου αναδεικνύεται η ανταπόκριση των διατάξεών της στις προκλήσεις που αντιμετωπίζει κάθε κράτος μέλος, τα στοιχεία που θα μπορούσαν να θέσουν σε κίνδυνο την εφαρμογή της, καθώς και εκ των προτέρων αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς της.

Αναλυτικότερα, τα παραδοτέα του προγράμματος περιελάμβαναν: Οδηγό έρευνας, Ερωτηματολόγιο εκπόνησης έρευνας, 27 Εθνικές Μελέτες, Κατάλογο νομοθετικών μέτρων, θεσμών και πρακτικών που θα διευρύνει τη θεωρητική βάση για την εφαρμογή της Οδηγίας, Οδηγό εκπόνησης της συγκριτικής μελέτης, Συγκριτική τελική μελέτη και προτάσεις πολιτικής, Ηλεκτρονικό ενημερωτικό δελτίο και Ηλεκτρονική ιστοσελίδα.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- Ο κορυφαίος συνταγματολόγος Mark Tushnet (Harvard) στην Αθήνα

Εκδηλώσεις

- Ο κορυφαίος συνταγματολόγος Mark Tushnet (Harvard) στην Αθήνα

Την Αθήνα επισκέφθηκε ο Καθηγητής του Πανεπιστημίου Harvard **Mark Tushnet**, ένας από τους σημαντικότερους συνταγματολόγους της εποχής μας. Ο Μ. Tushnet έχει υποστηρίξει αιρετικές απόψεις και η σκέψη του εντάσσεται στο ρεύμα των κριτικών νομικών σπουδών (critical legal studies).

Την Τρίτη, 27 Μαΐου 2014 και ώρα 12:00, το **Κέντρο Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου –Ιδρυμα Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου** και οι **Εκδόσεις Παπαζήση** διοργάνωσαν ανοικτή ημερίδα στην οποία παρουσιάστηκε το βιβλίο του **Tushnet: «Ο έλεγχος συνταγματικότητας των νόμων. Η συγκριτική άποψη»** που κυκλοφορεί στη σειρά **Σύγχρονοι Στοχαστές για τη Δημοκρατία και το Σύνταγμα**.

Στην εκδήλωση εκτός από τον Καθηγητή Tushnet συμμετείχαν οι Καθηγητές Νίκος Αλιβιζάτος, Βασίλης Βουτσάκης, Γιάννης Δρόσος και Ξενοφών Κοντιάδης.

Την ίδια ημέρα, στις 7 μμ. στο κεντρικό κτίριο του Πανεπιστημίου Αθηνών πραγματοποιήθηκε αναγόρευση του **Mark Tushnet** σε Επίτιμο Διδάκτορα του Πανεπιστημίου Αθηνών.

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Νέες δραστηριότητες του Κέντρου Ευρωπαϊκού Συνταγματικού Δικαίου – Ιδρύματος Θεμιστοκλή και Δημήτρη Τσάτσου

Εκδηλώσεις

- Όγδοο Διεθνές Συνέδριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «Βιοηθική. Ευρωπαϊκό και Διεθνές Δίκαιο», 5-6.6.14

- Όγδοο Διεθνές Συνέδριο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου «Βιοηθική. Ευρωπαϊκό και Διεθνές Δίκαιο», Αθήνα 5-6.6.14, Ξενοδοχείο Divani Caravel (Βασ. Αλεξάνδρου 2)

Το Διεθνές Κέντρο Δικαιωμάτων του Ανθρώπου σε συνεργασία με τα Κέντρα: Centre de droit international (CEDIN), Centre de droit pénal et de criminologie (CDPC) του Πανεπιστημίου Paris Ouest Nanterre La Défense, διοργανώνουν στην Αθήνα (5-6.6.2014) Συνέδριο με θέμα: **Βιοηθική: Ευρωπαϊκό και Διεθνές Δίκαιο**, Ξενοδοχείο DIVANI CARAVEL (Βασιλέως Αλεξάνδρου 2). Θα υπάρχει ταυτόχρονη μετάφραση στα ελληνικά και γαλλικά

Πρόγραμμα

ΠΕΜΠΤΗ 5 ΙΟΥΝΙΟΥ 2014 (9:00-20:30)

- I. Φιλοσοφική προσέγγιση
- II. Βιοηθική και Δικαιώματα του Ανθρώπου
- III. Βιοηθική και Ποινικό Δίκαιο
- IV. Υποβοηθούμενη αναπαραγωγή

ΠΑΡΑΣΚΕΥΗ 6 ΙΟΥΝΙΟΥ 2014 (9:30-20:30)

- V. Συναίνεση ύστερα από πληροφόρηση
- VI. Άρνηση θεραπείας και αποφάσεις για το τέλος της ζωής
- VII. Δημόσια υγεία και περιβάλλον
- VIII. Κλινική έρευνα

Για ολόκληρο το πρόγραμμα του Συνεδρίου, ακολουθήστε τον παρακάτω σύνδεσμο:

<http://www.libertas-ichr.gr/wp-content/uploads/2014/05/8o-Synedrio-programma.pdf>

www.cecl.gr
Επικοινωνία: centre@cecl.gr